

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

تحلیل و بررسی الگوهای طراحی آموزشی رفتارگرایی در اجرای هدف‌های کلی درس اجتماعی

امیرحسین آزاد^۱، هانیه سیفی^۲، رضا اسکندری^۳، سهیل علیزاده^۴

^۱ دانشجوی علوم تربیتی دانشگاه فرهنگیان شهید مطهری نوشهر

اداره آموزش و پرورش شهرستان نور

amirhoseinazad78@gmail.com

^۲ دانشجوی علوم تربیتی مرکز شهید با هنر تهران

داره آموزش و پرورش شهر تهران

seifyhaniyeh99@gmail.com

^۳ دانشجوی علوم تربیتی دانشگاه فرهنگیان شهید مطهری نوشهر

اداره آموزش و پرورش شهرستان نور

rezaeskandari@gmail.com

^۴ دانشجوی علوم تربیتی دانشگاه فرهنگیان شهید مطهری نوشهر

اداره آموزش و پرورش شهرستان نور

Soheilalizadeh.oo@gmail.com

چکیده:

نظام تعلیم و تربیت مهم‌ترین رکن هر جامعه است و فرآیند یاددهی و یادگیری همواره یکی از مسائل اساسی در این نظام بوده است. در رابطه با فرآیندهای یاددهی و یادگیری نظریه‌های متعددی مطرح شده‌اند که هر کدام به نوع خود به دنبال ارائه راه‌حلی برای اجرای درست این فرآیند بوده‌اند. این نظریه‌ها و رویکردها آنقدر اهمیت دارند که هیچ‌کس نمی‌تواند تأثیرات این نظریه‌ها را نادیده بگیرد. از این نظریه‌ها یا رویکردها میتوان به رویکرد رفتارگرایی اشاره کرد که همواره نقش مهمی در نظام تعلیم و تربیت داشته‌اند. ما در این پژوهش به دنبال بررسی این رویکرد در فرآیند یاددهی و یادگیری در درس مطالعات اجتماعی مقطع ابتدایی هستیم. در این پژوهش از روش تحلیلی توصیفی بهره گرفته و با استفاده از انواع مقالات و منابع مختلف به بررسی این موضوع پرداختیم. نتایج بدست آمده از پژوهش نشان‌دهنده این است که الگوهای رفتارگرایی در اجرای هدف‌های کلی درس مطالعات اجتماعی می‌تواند یک بسته آموزشی نظام‌مند را در اختیار معلم و دانش‌آموزان قرار دهد. هدف اصلی پژوهش حاضر شناخت و بررسی الگوهای رفتارگرایی در اجرای هدف‌های کلی درس اجتماعی پایه ابتدایی به منظور تسهیل فرآیند یاددهی یادگیری می‌باشد.

واژگان کلیدی: رفتارگرایی، مطالعات اجتماعی، فرآیند یاددهی و یادگیری

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

۱- مقدمه

امروزه آموزش یکی از مهمترین ارکان یک جامعه است سیستم آموزش یک جامعه را میتوان به عنوان قلب تپنده آن جامعه تلقی کرد. از آن جا که دانشگاه فرهنگیان جزئی از سیستم آموزشی در ایران به شمار می رود و با توجه به تغییرات به وجود آمده در این سیستم باز هم شاهد آن هستیم که معلمان و نومعلمان اغلب از نظریه های یادگیری نظریه های رفتار گرایانه و روش های تدریس موجود در قرن ۲۰ میلادی استفاده میکنند درک شیوه یادگیری میتواند به معلمین کمک کند تا فعالیت های آموزشی خود را سازمان دهند اما باید توجه داشت که تدریس امری پیچیده است و با توجه به شیوه های یادگیری متفاوت است (فرخی و نجفی، ۱۳۹۹). همچنین تدریس امری پیچیده است که نیاز به یک برنامه و چهار چوب معین دارد در صورت عدم وجود یک چهارچوب مشخص، عقاید ذهنی و شخصی بر امر آموزش حاکم می شود (رفیعی فروغ، ۱۳۸۱). برخی از صاحب نظران فرآیند تدریس و یادگیری را از هم جدا میدانند. بیشتر پژوهشگران و صاحب نظران روان شناسی یادگیری بر این باور هستند همان طور که فروش بدون خرید ممکن نیست، تدریس بدون یادگیری نیز صورت نمیگیرد. (محمدی و سروش، ۱۳۹۳)

تربیت به هر طریق که صورت گیرد بر پایه یادگیری خواهد بود. بر این اساس وقتی معلم به دنبال آن است تا دریابد که موضوع خاصی را چگونه باید تدریس کرد، ناگزیر است که به روانشناسی یادگیری و نظریه های آن مراجعه کند و نحوه یادگیری هر یک از مخاطبان را مورد مطالعه قرار دهد. از آنجا که تدریس به منظور تسهیل یادگیری انجام میشود و هر یک از هدفهای آموزشی معرف نوع خاصی از انواع یادگیری است بنابر این ضروری است که معلمان در تمام مراحل تدریس خود به یافته های روانشناسی یادگیری مراجعه و بر اساس قوانین و نظریه های یادگیری به منظور بهبود فعالیت های تدریس تصمیمات متناسب و منطقی اتخاذ کنند.

کتاب درسی ابزاری است که معلم آن را برای برانگیختن دانش آموزان و دادن حداکثر آگاهی، درک و فهم درباره یک مسئله یا موضوع مورد استفاده قرار می دهد؛ بنابراین کتاب درسی یکی از عناصر اصلی انتقال پیامهای آموزشی در فرایند تعلیم و تربیت است (گلشن، ۱۴۰۱). اصطلاح مطالعات اجتماعی نخستین بار توسط توماس جسی جونز ۲ در سال ۱۹۰۵ میلادی در مقاله ای با عنوان کارگر جنوبی در آمریکا به کار گرفته شده است (انصاری راد، ۱۳۸۰). باید خاطر نشان کرد که مطالعات اجتماعی حوزه ای از برنامه درسی است که هدف آن آشنا کردن دانش آموزان با محیط پیرامون آنها و توسعه ارتباطات انسانی است به گونه ای که دانش آموزان، شهروندانی خوب تربیت شوند. دانش آموزان از طریق مطالعات اجتماعی با حقوق و مسئولیتهای شهروندی آشنا میشوند و نیز با درک و فهم مسائل و موضوعات جامعه محلی و کشور خود آشنا شده و همچنین با چگونگی زندگی در اجتماع آشنا شده اند. از سوی دیگر به مهارتهای لازم در زمینه زندگی اجتماعی مجهز می شوند (ریچاردسون، ۲۰۰۲). آنان با بهره گیری از رشته ها و شاخه های علمی می توانند، مسائل اجتماع خود را هر چند در چارچوب ساده مورد نقد و داوری قرار داده اند تا در آینده افرادی مبتکر و متفکر باشند. در این رابطه دانش آموزان در زمینه ی شرایط و پیشبرد اهداف و آرمانهای جامعه هستند (شاگ و همکاران، ۱۹۸۴).

بنابراین هدف از آموزش درس مطالعات اجتماعی این است که به دانش آموزان یاد بگیرند در زندگی خودشناسی درک و فهم جامعه ی محلی، سرزمین ملی و جامعه جهانی فرآیند اجتماعی شدن داشته باشند. همچنین درک بهتر از مسائل اجتماعی اقتصادی و سیاسی، درک گذشته و حال به مثابه ی مبنایی برای تصمیم گیری توانایی حل مساله کسب مهارتها و ایجاد یک نقش مشارکتی فعال در جامعه و پایبندی ارزشها امری مهم در زندگی دانش آموزان به شمار میآید (هوگه، ۲۰۰۵).

یکی از اهداف اصلی و کارکردهای مهم امر آموزش، اجتماعی کردن دانش آموزان و تسریع در فرایند برقراری ارتباط آنها است. یکی از مهمترین اهداف کتب مطالعات اجتماعی جامعه پذیر کردن دانش آموزان و تربیت آنها به عنوان یک شهروند مطلوب است که آیا با بررسی الگوهای طراحی آموزشی رفتار گرای در این درس می توان در بهبود یادگیری دانش آموز نقش اساسی ایفا کنیم یا خیر؟

۲- بیان مسئله

یاددهی و یادگیری امری بسیار مهم در نظام تعلیم و تربیت است به طوری که همواره این دو مکمل یکدیگرند. پیشروی این دو امر باهم یکی از چالشها و ماموریت های اساسی نظام تعلیم و تربیت به شمار می آید که رسیدن به نتیجه مطلوب در این ماموریت مستلزم، آشنایی معلمان استادان و فعالان آموزشی با نظریه های یادگیری و کاربردهای هر یک از آنان است. انجام تدریس موثر و هماهنگ سازی آن با شیوه ها و سبکهای یادگیری فراگیران یکی از مهمترین و اساسی ترین ماموریت ها و رسالت های نظامهای تعلیم و تربیت در سراسر دنیا است انجام صحیح و موفق این رسالت بسیار مهم که در عین حال چالش برانگیز و تحول آفرین می باشد، منوط به تسلط و آگاهی مربیان معلمان و استادان به نظریه های یادگیری

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

تدریس و کاربرد آنها در عمل می باشد. (استندلر، ۲۰۰۱) آشنایی معلم با نظریه های یادگیری این امکان را به او می دهد تا یادگیری دانش آموزان را تحلیل کرده و یادگیری را برای آنها تسهیل نماید.

۳- پیشینه پژوهش

دوستی ایرانی، ابوالحسنی و حقانی در پژوهش خود با موضوع مقایسه نقاط قوت و ضعف تئوریهای یادگیری به این نتیجه رسیدند که تئوریهای رفتاری ساده هستند کاربرد آنها آسان است و فراگیر بر هدف واضح و مشخص متمرکز می شود. تئوری های یادگیری شناختی نظیر خبرپردازی گشتالت و سازنده گرایی موجب ارتقای تفکر انتقادی و حل مسئله در فراگیر می شوند و فراگیر می تواند بهتر با موقعیتهای واقعی زندگی روبه رو شود. هر تئوری به یک جنبه از یادگیری میپردازد و بنابراین هر کدام دارای نقاط قوت و ضعف خاصی هستند لازم است (دوستی ایرانی و همکاران، ۱۳۹۰).

نور افشان و فضلی در پژوهشی با موضوع سه مکتب رفتار گرایی، شناخت گرایی و شناختی-اجتماعی را از نظر مبانی فلسفی، اصول و مفروضه های بنیادین بیان می کنند که جهت گیری فلسفی مکاتب رفتار گرایی شناخت گرایی و شناختی اجتماعی به ویژه جهت گیری معرفت شناسی آنها با هم تفاوت دارند و این تفاوت عامل تعیین کننده تفاوت در متدولوژی این مکاتب محسوب میشود و دلالت مستقیم آن را می توان در رویکردهای یاددهی-یادگیری مشاهده کرد. رویکرد یاددهی- یادگیری مکتب رفتارگرایی با رویکردهای یاددهی- یادگیری مکاتب شناخت گرایی و شناختی اجتماعی از نظر چهار مولفه اساسی توالی فعالیت های معلم و شاگرد نقش معلم و نقش شاگرد در نحوه ارتباط معلم با شاگرد تفاوت دارد و این تفاوت نشان میدهد که کار بسته هر یک از این رویکردها مستلزم تدارک شرایط ویژه است. هر مکتبی ناظر بر اهداف به خصوصی است و بنابراین استفاده از رویکردهای یاددهی - یادگیری باید با نظر به اهدافی صورت پذیرد که این رویکردها برای تحقق آنها تعبیه شده اند روی این زمینه گفته می شود (نورافشان و فضلی، ۱۳۹۵).

۴- روش شناسی

روش این پژوهش از نوع کتابخانه ای می باشد.

۵- بحث درباره یافته ها

۵-۱. الگوی طراحی آموزشی رفتار گرایی

طراحی آموزشی بر اساس این دیدگاه با مرحله ی تحلیل تکلیف آغاز میشود؛ تحلیل تکلیف روشی برای تجزیه ی یک تکلیف یا موضوع آموزشی به اجزای تشکیل دهنده ی آن و تشخیص تغییرات رفتاری موردنیاز برای انجام آن تکلیف یادگیری موضوع است. سپس طراح باید توالی رویدادهای یادگیری را مشخص کند. پس از بیان هدفهای آموزشی فرصت هایی برای یادگیرنده فراهم می شود تا به تمرین بپردازد و محتوای آموزشی را یاد بگیرد. ارزشیابی از آموخته های دانش آموز به عنوان آخرین مرحله ی طراحی آموزشی معمولاً بر اساس ملاک از پیش تعیین شده صورت می گیرد، همه ی یادگیرندگان با این ملاک ارزشیابی می شوند و در صورت کسب امتیاز لازم آموزش بعدی را دریافت می کنند الگوی دیک و کری پیوندی قوی بین محرک و پاسخ ایجاد می کند. به عبارتی دیگر بین مواد آموزشی و یادگیری مواد پیوند ایجاد می کند (آکیولوت، ۲۰۰۷). این مدل در زمینه های مختلفی توسط مبتدیان میتواند به کار گرفته شود این مدل یک فرآیند نظام مند است. سه عنصر مهم آموزش عبارت اند از: معلم دانش آموز و مواد یادگیری رویکرد نظام مند نقشی که محیط در یادگیری ایفا میکند را مورد توجه قرار می دهد (توکر، ۲۰۰۲). طبق این الگو طراح

بایستی خرده مهارتهایی را که دانش آموزان باید بر آن مسلط شوند مشخص و سپس محرک و راهبرد متناسب با هر خرده مهارت را انتخاب کند (بلو و علی یو، ۲۰۱۲). این مدل شامل ۱۰ مرحله است: ۱. سنجش نیازها ۲. انجام تحلیل، آموزشی ۳. تحلیل یادگیرنده و زمینه، ۴. نوشتن اهداف عملکردی ۵. تهیه ی ابزارهای ارزشیابی ۶. تهیه ی راهبردهای آموزشی، ۷. تهیه و انتخاب مواد، آموزشی ۸. طراحی و انجام ارزشیابی تکوینی ۹. تجدیدنظر در آموزش و ۱۰. انجام ارزشیابی پایانی (توکر، ۲۰۰۲)

در این دیدگاه، آموزش به عنوان یک سیستم کامل در نظر گرفته می شود و بر رابطه ی متقابل بین زمینه، محتوا، یادگیری و آموزش تأکید می شود به گفته دیک و همکاران اجزایی از قبیل معلم، یادگیرنده، مواد فعالیتهای آموزشی سیستم انتقال و محیط یادگیری و عملکرد باهم تعامل دارند و باهم کار می کنند تا پیامدهای یادگیری موردنظر را برای دانش آموزان ایجاد کنند. این الگو متکی بر این اندیشه است که رابطه ی قابل پیش بینی و قابل اطمینانی بین محرک (مواد آموزشی) و پاسخ (یادگیری مواد وجود دارد این مدل بر این امر اصرار دارد که طراح باید خرده مهارت های الزامی یادگیرندگان برای رسیدن به رفتار موردنظر را مشخص کند (دیک و همکاران، ۲۰۰۵).

استفاده از این رویکرد در امر آموزش مطالعات اجتماعی می تواند بسیار موثر واقع شود در ادامه به تحلیل اهداف مطالعات اجتماعی با رویکرد رفتارگرایی می پردازیم و اهداف کلی آن را بررسی می کنیم. مطالعات اجتماعی و رفتارگرایی:

تدریس مطالعات اجتماعی در مقاطع مختلف، ابتدائی راهنمائی و دبیرستان بخش مهمی از فعالیت اساسی و هدفداری است که تحت عنوان «جامعه پذیری کودکان و نوجوانان میتوان آن را بیان کرد(شاگ و همکاران، ۱۹۸۴) افرادی که از نظر اجتماعی رشد یافته هستند به راحتی میتوانند با استفاده از مهارتهای اجتماعی با دیگران ارتباط برقرار، کند یعنی با دیگران زندگی کرده و سازگاری داشته باشد همچنین رشد اجتماعی مهمترین جنبه شخصیتی افراد است که هر قدر فرد سازگارتر و دارای روابط اجتماعی قوی تر باشد میتواند در بستر اجتماع از نظر شخصیتی شغلی موفق تر باشد.(بروفی و همکاران، ۲۰۱۳) بنابراین آموزش درس مطالعات اجتماعی برای افراد به خصوص کودکان و نوجوانان دارای اهمیت و ضرورت است. اما رفتارگرایان چه دیدگاهی نسبت به مطالعات اجتماعی دارند؟

رفتارگرایان علم گرا هستند و اعتقاد به رسالت مندی نظریه ندارند. بر این اساس آنها از داده های آماری و ریاضی برای آزمون فرضیات خود بهره می گیرند و از ارزش گذاری پرهیز می کنند. به طور کلی رفتارگرایی تأثیر زیادی بر تمام حوزه های علوم اجتماعی به جا گذاشت. آثار این تأثیر را می توان در کمی شدن و غیر متافیزیکی شدن علوم دانست. رفتارگرایی اجتماعی، نگرشی است که در چارچوب رفتارگرایی روانشناختی به تجزیه و تحلیل نظام های اجتماعی می پردازد. مستقیماً به رابطه بین رفتار و محیط توجه دارد و حالات واسطه ای مفروض ذهن را نادیده می گیرد. رفتارگرایان معتقدند که هر رفتار از پیامد رفتار قبلی شکل می گیرد و نیز می توان با کنترل و دست کاری محیط، واکنش ها را کنترل کرد و تغییر داد. قلمرو اهداف مطالعات اجتماعی شامل: ۱. قلمرو شناخت علم ۲. اخلاق و ایمان ۳. شایستگی های فکری، عقلانی و مهارتها می باشد که برای هر یک از این قلمروها اهدافی تعریف شده است و این اهداف هم در حوزه های نظام اجتماعی، میهن دوستی، فرهنگ و هویت اسلامی، مسئولیت پذیری، حق طلبی و عدالت خواهی، خلاقیت علمی و مشارکت، برقراری ارتباط و اظهارنظر خلاصه می شود.

با تحلیل این اهداف بوسیله رویکرد رفتارگرایی در می یابیم که برای نیل به این اهداف ابتدا باید در نظر گرفتن شرایط کلاس و دانش آموزان به صورت پیوسته و گام به گام جلو برویم و پس از نهادینه شدن یک هدف و یادگیری آن توسط دانش آموز می توان پس از ارزشیابی و اتکا به داده های ریاضی و ارزشیابی گام بعدی را برای آموزش طراحی کرد. اما آیا داده های ریاضی و ارزشیابی برای تعیین رسیدن به هدف کافی است؟ چنین نتیجه گیری یک طرفه ای نشان می دهد که به اندازه ی کافی با این رویکرد در طراحی آموزشی آشنا نشده ایم.

برای تحلیل باید منصفانه عمل کنیم در رویکرد رفتارگرایی ۱۰ مرحله در نظر گرفته شده است طبق این الگو در ابتدا باید نیاز سنجی کنیم و تعیین تکلیف و وظیفه را تبیین و طبق آن طراحی آموزشی انجام دهیم و پس از تحلیل تغییرات رفتاری توالی رویداد های یادگیری را مشخص ساخته و پس از بیان هدف ها باید فرصت مناسب برای یادگیری فراهم شود تا دانش آموز بتواند به تمرین پرداخته و در ارزشیابی به خوبی عمل کند و در صورت کسب امتیاز لازم گام بعدی آموزش برداشته شود.

دیدگاه رفتارگرایی در رسیدن به اهداف یادگیری مطالعات اجتماعی یک رویکرد نظام مند است که معلم باید در مورد محتوا، راهبردها، رسانه ها و ارزشیابی تصمیم گیری کند و در صورت نمود مشکلات یادگیری راهبردهای لازم را به کار گیرد.

عملاً بهره گیری از این دیدگاه موجب:

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

وزارت آموزش و پرورش
انرا، کل آموزش و پرورش استان هرمزگان
معاونت آموزش و پرورش شهرستان میناب

موسسه علمی آموزشی پژوهشی
آنگلیسی ننگر
شماره ملی: ۱۳۰۱۵۵۰۷۳۳۰

دانشگاه هرمزگان
Hormozgan University

۱. سازماندهی مطالب و اهداف آموزشی درس مطالعات اجتماعی
۲. ارائه محتوای درسی در بخش های کوچکتر
۳. تاکید بر تغییر رفتار فراگیر با توجه به مطالب تدریس شده
۴. ارائه ی بازخورد بلافاصله پس از آموزش که میتوان به صورت پرسش و پاسخ یا طرح سوال توسط معلم باشد
۵. استفاده از انواع تقویت کننده ها پس از ارائه پاسخ صحیح یا تغییر رفتار به عنوان پاداش که این تقویت کننده ها می توانند کلامی یا غیر کلامی باشند.
۶. ارزشیابی از میزان یادگیری فراگیران بر اساس اهداف از پیش تعیین شد.

۶- نتیجه گیری

علوم انسانی شامل علوم مختلف و متعددی میشود که یکی از آنها مطالعات اجتماعی است مطالعات اجتماعی تلفیقی از حوزه های درسی تاریخ، جغرافیا، مدنی اقتصاد و جامعه شناسی است. دانش مطالعات اجتماعی سلسله اطلاعات در مورد حقایق زندگی انسان و پدیده هایی که در زندگی انسانها وجود دارند است. در مطالعات اجتماعی میتوان به فهم حوادث مختلف، اجتماعی، فرهنگی، تاریخی فرآیند علمی و سیاسی پرداخت با توجه گستره مفهوم مطالعات اجتماعی میتوان حدس زد که گستره مطالعات اجتماعی به آغاز شکل گیری زندگی اجتماعی انسان بر میگردد از سوی دیگر مدرسه یک نهاد اجتماعی است که در تکوین شخصیت افراد نقش مهمی را ایفا میکند به وسیلهی مدرسه کودکان و نوجوانان راه و رسم زندگی را یاد میگیرند مدرسه است که چگونگی انجام دادن فعالیتهای معین و کیفیت همکاری با رقابت در فعالیتهای آنها را به دانش آموزان میدهد (امیدوار و همکاران، ۱۴۰۰)

استفاده از رویکرد رفتارگرایی در طراحی آموزشی در درس مطالعات اجتماعی می توان به عنوان یک طراحی نظام مند و منسجم نام برد که به معلمان کمک می کنند تا در امر آموزش با موفقیت بیشتری عمل کنند و گام به گام آموزش را پیگیری کرده و تا ایجاد رفتار مطلوب در دانش آموز به آموزش ادامه دهند می توان گفت در این رویکرد تمرین و تکرار در فرآیند یادگیری نقش بسزایی دارد. معلمان در هر جلسه ی تدریس با دریافت پاسخ های مناسب به یک محرک شناخته شده و تمرین آن ها و با تاکید بر پاسخ های صحیح موجب افزایش بهره وری می شوند و به این منظور ارزشیابی در هر جلسه ی تدریس انجام می گیرد.

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

منابع

- فرخی، افروز، نجفی، علی. (۱۳۹۹). بررسی تدریس و یادگیری مبتنی بر شناخت گرایي در آموزش زیست شناسی. پژوهش در آموزش زیست شناسی، ۲۹-۴۰، (۱)۲.
- رفیعی، فروغ (۱۳۸۱). کاربرد دو نظریه آموزشی در کلاس درس نظریه ساخت گرا و نظریه یادگیری اجتماعی نشریه پرستاری، ایران ۱۵ (۳۲ و ۳۳): ۲-۱۰.
- محمدی، سودابه؛ سروش، فریبرز (۱۳۹۳). بررسی نقش نظریه انعطاف پذیری شناختی در آموزش و یادگیری. کنفرانس بین المللی علوم رفتاری و مطالعات اجتماعی موسسه مدیران ایده پرداز پایتخت ویرا، ص ۲-۱.
- گلشن، امین، ۱۴۰۱، ارزیابی و سنجش سطح خوانایی کتاب درسی مطالعات اجتماعی چهارم ابتدایی براساس شاخص خوانایی مک لافلین با استفاده از روش آنتروپی شانون، دهمین کنفرانس ملی توسعه پایدار در علوم تربیتی و روانشناسی، مطالعات اجتماعی و فرهنگی، تهران)
- انصاری راد، پرویز، ۱۳۸۰، آموزش درس مطالعات اجتماعی، قم، انتشارات صحفی.
- دوستی ایرانی مهری، ابوالحسنی شهلا، حقانی فریبا. مقایسه نقاط قوت و ضعف تئوری‌های یادگیری. مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی ۱۳۹۰؛ ۱۱ (۹): ۱۳۳۱-۱۳۲۶.
- نورافشان، لیلا و فضلی، فرشاد، ۱۳۹۵، مقایسه سه مکتب رفتار گرایي، شناخت گرایي و شناختی-اجتماعی را از نظر مبانی فلسفی، اصول و مفروضه های بنیادین، چهارمین کنفرانس بین المللی علوم و مهندسی.
- امیدوار، آزاد و خداکرمیان گیلان، ندا و نصیری دیزجی، الناز، ۱۴۰۰، اهداف کلی آموزش درس مطالعات اجتماعی در مدارس ایران، دهمین کنفرانس بین المللی روانشناسی، مشاوره و علوم تربیتی.
- Richardson, G. (2002). The death of the good Canadian: Teachers, Journal national identities and the social studies curriculum. New York, NY: Peter Lang.
- Schug , M., Todd, R. & Beery, R. (1984). Why kids don't like social studies. Journal Social Education, 48(5), 382- 387.
- Zhao, Y., & Hoge, J. (2005). What elementary students and teachers say about social studies. Journal The Social Studies, 96(5), 216-221.
- Stendler, B (2001),. Teaching & learning stulein the clinical seting. 33: pp 344-346.
- Akbulut, Y. (2007). Implications of two well-known models for instructional designers in distance education: Dick-Carey versus Morrison-Ross-Kemp. Turkish Online Journal of Distance Education, 2, 8.
- Tucker, D. (2002). The Application of Dick and Carey systems approach model to a macromedia flash tutorial. Master's Project Instructional Design and Technology.
- Bello, H. & Aliyu, U.O. (2012). Effect of Dick and Carey nstructional model on the performance of electrical/electronic technology education students in some selected concepts in technical colleges of northern Nigeria. Educational Research, 3, 3, 277-283.
- Dick, W., Carey, L., and Carey, J. O. (2005). The Systematic Design of Instruction. (6th ed.)
- Brophy, J. & Alleman, J. (2013). Elementary social studies should be driven by major social education goals. Journal Social Education, 57(1), 27-32.